HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם והכתיב [1]לא תקום ולא תטור ההוא בממון הוא דכתיב אדתניא איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה נקימה אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו הוא השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה בואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך אמר ליה לא למחר א"ל השאילני חלוקך אמר לו הילך איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה וצערא דגופא לא והא תניא (א) א)גהנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר [2]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו לעולם דנקיט ליה בליביה ב)והאמר רבא דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו דמפייסו ליה ומפייס: ומה הן מוציאין אחת או שתים וכו': השתא שתים מוציאין אחת מבעיא אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבריא כאן בחולה ג)והתניא ד)אחת מוציאין שתים אין מוציאין במה דברים אמורים בבריא אבל בחולה אפילו שתים מוציאין ה)והיחידין מוציאין שתים ואין מונין להן אלא אחת ואין מונין לו אלא אחת והתניא האין מוציאין לא שליש ולא גודל מפני הרמאים ואם הוציא שליש מונין לו גודל אין מונין לו ולא עוד [אלא] שלוקה מן הממונה בפקיע מאי מונין לו נמי אחת מאי פקיע אמר רב מדרא מאי מדרא אמר רב פפא מטרקא דטייעי דפסיק רישיה אמר אביי מריש הוה אמינא הא ו)דתנן בן ביבאי ממונה על הפקיע אמינא פתילתא כדתנן ז)מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע נגדא: מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש: ת"ר ח)מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו נטל סכין ותקע לו בלבו עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר [3]כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך אנו על מי להביא עגלה ערופה על העיר או על העזרות געו כל העם בבכיה בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר אמר הרי הוא כפרתכם ועדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים א] וכן הוא אומר [4]וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא [את] ירושלים פה לפה הי מעשה קדים אילימא דשפיכות דמים השתא אשפיכות דמים לא תקינו פייסא אנשברה רגלו תקינו אלא דנשברה רגלו קדים וכיון דתקינו פייסא ארבע אמות מאי עבידתייהו אלא לעולם דשפיכות דמים קדים ומעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא כיון דחזי אפילו ט) ממילא אתו לידי סכנה תקינו רבנן פייסא עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר כי ימצא חלל באדמה אנן על מי להביא על העיר או על העזרות י)וירושלים בת אתויי עגלה ערופה היא כ)והתניא עשרה דברים נאמרו בירושלים וזו אחת מהן

אינה

שאינו נוקם. נקמתו: **ונוטר.** איבה כנחש בלבו: **איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה.** שהדבר שמור בלבו ולא הסיחו מדעתו: **דנקיט בליביה.** ואם בא אחר לנקום נקמתו בקיום המשפט ישתוק: **דמפייסו ליה.** לבקש מחילה: **חולה.** אינו יכול לכבש אצבעותיו וכשמוציא אחת יוצאה חברתה עמה: **ויחידים.** בחולין שאין יושבין עם שאר בני אדם אלא שוכבין או יושבין (א) לבדם: **אלא אחד.** אין נמנה אלא איש אחד: **אין מוציאין.** עם האצבע לא שליש ולא גודל דאין מוציאין שתים: **ואם הוציא שליש מונין לו.** שאינו רמאי לפי שהוא ניכר שאינו משני בני אדם שאין יכול להרחיק זה מזה: **גודל.** אם הוציא גודל אין מונין לו כלל אלא מוציאין אותו מביניהן: **הממונה בפקיע.** הממונה על רצועות המלקות: **שליש.** אצבע שלישי אם הוציא שלישי מונין לו קא סלקא דעתיה מונין לו שנים: **מטרקא דטייעי.** רצועות ישמעאלים העשויה שוט לסוסים: **דפסיק רישיה.** לכך קרויה פקיעה שאינה רחבה בראשה כשאר רצועות מלקות אלא מפסקת בראשה לרצועות דקות כדי שירגיש בה הסוס יותר ופקיע לשון פיסוק וסדקים כמו מבלאי מכנסי הכהנים מפקיעין לשון קריעה: **דתנן.** במסכת שקלים (פ"ה משנה א): **ביבאי.** שם האיש: **היו מפקיעין.** לעשות פתילות לשמחת בית השואבה בחג: **נגדא.** רצועות מלקות: **על מעלות האולם.** בהר הבית אולמות הרבה בנה שם הורדוס כמו שכתוב בספר יוסף בן גוריון. על מעלות האולם בהר הבית אולמות גרסינן בתוספתא: **על מי להביא.** משל מי תלקח מן היושבים בעיר או מן הכהנים שומרי עזרה: **געו.** צעקו: **הרי הוא כפרתכם.** מיתתו תכפר עליכם: **ארבע אמות מאי עבידתייהו.** גבי מרוצת שפיכות דמים: **עשרה דברים.** בבבא קמא חשיב להו בפרק מרובה (דף פב:):

אינה

שתים מוציא אחת מבעיא. אע"ג דבכמה דוכתי קתני לא זו אף זו מ"מ היכא דאיכא שינויא אחרינא קאמר ליה ועוד דהיכא דהוי זה בכלל זה לגמרי לא הוה ליה למיתניי' והא דלא פריך הכי בריש פ"ק דעירובין (דף ג:) ובריש פרק קמא דסוכה (דף ג:) דקאמר ר' יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה השתא חמשים מכשיר ארבעים מיבעיא יש לומר דכל היכא דלא הוי דווקא אלא הוא הדין יותר לא פריך הכי כדמשני בריש מפנין (שבת דף קכו:) ארבע וחמש קופות ארבעה וחמשה כדאמרי אינשי אבל המקשה שהקשה התם חמש מפנין ארבע מיבעיא הוה סלקא דעתיה דדוקא הוה ומשני ליה דלאו דווקא הוי ובפרק בנות כותים (נדה דף לז:) דקושי מטהר ארבעים וחמשים יום פריך ליה משום דדוקא הוא דאין קושי מטהר לעולם ובפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף נו.) דקאמר אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונותיה איבדה מזונותיה ופריך ליה אע"ג דהתם לאו דווקא דכ"ש אם שהתה יותר דאיבדה יש לומר משום דהתם הוי שתים ושלש זו ואין צריך לומר זו והלכך פריך ליה וכן בסוף בבא קמא (דף קיח:) גבי לוקח מן הרועים ארבע וחמש לקן אבל לא שתים ושלש ופריך השתא ארבע זבנינן חמש מיבעיא התם נמי הוי זו ואין צריך לומר זו ובפרק במה אשה (שבת ד' ס:) גבי סנדל המסומר פריך ליה משום דפשיטא ליה דהוו דוקא ד' או חמש אבל לא טובא ובריש פרק אע"פ (כתובות ד' נז.) משהה אדם אשתו שתים ושלש שנים וגבי תינוק יונק והולך ארבע וחמש שנים (שם ד' ס:) איכא למימר דפשיטא ליה דהוא הדין טובא הלכך לא פריך ליה אי נמי בההיא דתינוק יונק ארבע וה' שנים י"ל דדוקא קאמר ד' לבריא וה' לכחוש ט):

וירושלים אינה מביאה עגלה ערופה כו' והתניא כו'. תימה לי מאי פריך לימא דכרבי יהודה ס"ל דאמר לעיל בפ"ק (דף יב.) דירושלים נתחלקה לשבטים ואפי' עזרות איכא למ"ד התם דנתחלקו לשבטים ויש לומר דבלאו הכי צריך לשנויי כדי להרבות בבכיה דהא לא שייך עגלה ערופה אלא היכא דלא נודע מי הכהו והכא הרי נודע ועוד דקאמר על העיר או על העזרה פשיטא דעל העזרה לא מייתינן דהא העיר הקרובה כתיב ועזרה לאו עיר הוא אלא לאפוקי נערא בעלמא הוא דקאמר הכי:

יש

מסורת הש"ס

א) שבת פח: גיטין לו:, ב) [לקמן פז:] ר"ה יז. מגילה כח., ג) [פי' בניחותא], ד) [תוספתא פ"א ה"ט], ה) [ערוך בערך יחיד פי' רבנן], ו) שקלים פ"ה מ"א, ז) שבת כא. סוכה נא., ח) [תוספתא פ"א ה"י ותוספתא שבועות פ"א ה"ג], ט) [בס"א דאפילו], י) סוטה מה., כ) ב"ק פב: [ערכין לב: אבות דר"נ פל"ה תוספתא נגעים פ"ו ה"ב], ל) [וע"ע תוספות שבת ס: ד"ה השתא],

◆

תורה אור השלם

1. לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יח

2. כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: שופטים ה לא

3. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: דברים כא א

4. וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלַ͏ִם פֶּה לָפֶה לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ: מלכים ב כא טז

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויחידים וכו' שוכבים או יושבים. נ"ב ולי נראה ברור דיחידים היינו רבנן כדאיתא בתענית דף י מאן יחידים רבנן ורבנן נקראו חולים כדאית' בנדרי' דף מט מאן חולים רבנן כו' דאילו לפירושו והרי כבר אמר אבל בחולים כו':

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' וכן הוא אומר וגם דם נקי וכו'. נ"ב עיין מהרש"א בח"א:

◆

תוס' ישנים

לרבינו והא בלישנא דקרא כתיב [מ"א טו, ה] ולא סר מכל אשר ציוהו (ה') רק ב[דבר] אוריה החתי, והאיכא מעשה דהסתה, ובשלמא ממאי דקאמר קיבל דוד לשון הרע לא קשיא מידי מקרא, שאינו חושבה על כך עבירה כיון לדברים הניכרים חזא ביה [שבת שם], ואע"פ ששקר היה שוגג [היה], ואע"ג דחשיב ליה הכא עון, היינו משום דחשיב נמי מעשה דשאול דאגג לעון ואע"פ ששוגג היה שהיה דורש ק"ו דלעיל. כבן שנה שמלובלך בטיט וצואה. ותימה מה היה סובר רב נחמן. ונראה שהיה רוצה לומר שהיה כל כך עניו שלא היה מקפיד על כבודו דכתיב [תהלים קלא, ב] אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי, וסיומא דחזא היינו שלא דיבר לשון נקיה כלפי שאול. רבינו ארי"ה.

השתא שתים מוציאין אחת מבעיא. וליכא למימר אחת או שתים ואפילו טובא, דהא פשיטא שאין יכול להוציא כל אצבעותיו. ובשבת פ' במה אשה [ס, א] הארכתי בהך מילתא דאיכא דוכתא דפריך ליה ואיכא דוכתא דלא פריך ליה.

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מהלכות דעות הלכה ז סמג לאוין יא:

ז ב מיי' שם הלכה ח סמג לאוין יב:

ג [מיי' שם פ"ב הלכה ג ופ"ה הלכה יג]:

ח ד מיי' שם פ"ז הל' ז [ופ"ב מהל' תשובה הל' י]:

ט ה מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה ג:

י ו מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

◆

רבינו חננאל

שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם. איני, והא כתיב לא תקום ולא תטור. ודחינן ההוא בממון, כדתניא איזו היא נקימה השאילני מגלך א"ל לאו, למחר אמר לו זה השאילני קרדומך כו'. כגון אילו דברים שהן של ממון אסור אבל צערא דגופא כגון בזיון וכיוצא בו מותר. איני, והתניא הנעלבים ואינם עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחים ביסורין, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ודחינן אפילו הכי נקיט בליביה. והאמר רבא המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ופרקינן דמפייסו ליה ומפייס. ומה הן מוציאין אחת או שתים. ומתמהינן השתא שתים מוציאין אחת מבעיא. ופירק רב חסדא האי דקתני אחת בבריא, שתים בחולי שאינו מתאמץ להוציא אחת, ושתים שמוציא החולה אין מונין אותם לו אלא אחת. והתניא כרב חסדא אחת מוציאין שתים אין מוציאין, ויחידים מוציאין שתים ואין מונין לו אלא אחת, לומר שאין באין לידי ערמה. יחידים הללו הן רבנן שנקראו יחידים ונקראו חולים, יחידים כדתנן בתעניות התחיל[ו] היחידים להתענות, ואמרינן התם מאן יחידים אמר רב הונא רבנן. חולין דגרסינן בנדרין בתחילת פרק הנודר מן המבושל רבא אמר מאן חולין רבנן, רבא לטעמיה דאמר כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי כהאי תנא, קצירי קצירי ממש מריעי רבנן. ואקשינן וכי המוציא שתים אחת מונין לו, והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין, ואם הוציא שלש מונין לו, גודל אין מונין לו. ולא עוד אלא שהמוציא גודל או שלש לוקה מן הממונה בפקיע. ופרקינן מאי מונין לו דקתני אחת. וזה כולו לענין המצביעין למנין כאשר אמרנו למעלה. אבל המצביעין לפייס המוציא אחת מונין לו אחת והמוציא שתים מונין לו שתים. ומצאנו זה הדבר מפורש בתלמוד ארץ ישראל מהו הצביעו, הוציאו אצבעותיכם הוציא אחת מונין לו, שתים [מונין לו שלש אין מונין לו], ובעו לה התם מהו אין מונין לו כל עיקר או אין מונין לו את היתירה, ופשטה אין מונין לו את היתירה. **ועוד** אמרו כיצד היה מפייס מהלך לימין או לשמאל, א"ר בון בר חייה ממה דתני מי שזכה בקטורת אומר לזה שעל ימינו אף אתה עמי למחתה, הדא אמר לימין הפייס מהלך. תלמידו דר' יונה בשם ר' בון בר חייא לשמאל הפייס מהלך וזה שזכה לימין מוטב שיזכה מי שעבר עליו הפייס פעמים מזה שלא עבר עליו הפייס אלא פעם אחת. ש"מ כשמוציאין אצבעותיהן לפייס מי שהוציא אחת או שתים מונין לו מה שהוציא, ומי שהוציא יותר אין מונין לא אלא שתים. ומונה וכולל הכל ומעמידן כמין כוליאר ונוטל מצנפת אחד מהן ומוציאין כל אחד אצבעו ועובר המנין על האצבעות ומונה והולך, ובמקום שמשלים החשבון הוא הזוכה. פקיע מדוורתא, והיא מטרקא, והיא כמין חבל מפתיל תלוי במקל כגון הרצועה שב"ד מכין בה. פי' הממונה בפקיע, הממונה להכות בזה הפקיע.